

[ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՆԱՄԱԼՍԱՐԱՆ]

ԱԼԵՔՍԱՆԵՅԱՆ ԱՆՆԱ

**Միջանձնային
հաղորդակցման
իրականացումը
կրթական
գործընթացում**

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ ԱՆՆԱ ՍԵՅՐԱՆԻ

**ՄԻՋԱՆԶՆԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՄԱՆ
ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ԿՐԹԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ**

ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
2015

ՀՏԴ 316.77
ԳՄԴ 60.5
Ա 296

*Հրատարակվում է Երևանի տեղական համալսարանի
հայ բանասիրության ֆակուլտետի գիտական խորհրդի և
մանկավարժության ամբիոնի երաժիշտական*

Գրախոսներ՝

հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
ՍՐԲՈՒՅԻ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ
մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
ՌՈՒԶԱՆՆԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ
կրթական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
ՌՈՒԱՆԴ ՌԱՅԽԵՆԲԱԽ

Ա. Ալեքսանյան

Ա 296 Միջանձնային հաղորդակցման իրականացումը կրթական գործընթացում: Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2015, 264 էջ:

Ներկայացված են հաղորդակցական ինքնության ձևավորման ու զարգացման հիմնահարցերը, հետազոտությունների արդյունքում վերլուծված են հաղորդակցական ներգործությունների և հաղորդակցական ակտիվության փոխառնչության հիմնախնդիրները:

Նախատեսված է բուհերի ուսանողների, Հաղորդակցաբանություն և դրան հարակից առարկաներ դասավանդողների, հաղորդակցման արդի հիմնահարցերն ուսումնասիրողների, հետազոտողների և ընթերցողների լայն շրջանակների համար:

ՀՏԴ 316.77
ԳՄԴ 60.5

ISBN 978-5-8084-1973-5

© Ալեքսանյան Ա., 2015
© ԵՊՀ հրատ., 2015

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Առաջաբանի փոխարեն.....	5
------------------------	---

Գլուխ 1. Հաղորդակցման բնույթն ու առանձնահատկությունները կրթական գործընթացում

1.1. Հաղորդակցման սահմանման հիմնախնդիրը. «հաղորդակցում» և «շփում» հասկացությունները.....	7
1.2. Հաղորդակցման տեսական հայեցակարգերն ու գործառնական-կառուցողական մոդելները.....	14
1.3. Անձի հաղորդակցման չորս հիմնական կարողությունները և դրանց արդյունավետ կառավարմանը ներկայացվող պահանջները.....	27
1.4. Հաղորդակցման գործառնությունների հիմնահարցը կրթական գործընթացում	42
1.5. Բախումնային և կառուցողական հաղորդակցման առանձնահատկությունները կրթական գործընթացում.....	49
1.6. Հաղորդակցման մակարդակները. ներ- և միջանձնային, ներ- և միջխմբային, հանրային կամ զանգվածային հաղորդակցում	61

Գլուխ 2. Միջանձնային հաղորդակցման էությունն ու զարգացումը

2.1. Միջանձնային հաղորդակցման էությունը. համարժեք միջանձնային հաղորդակցում	73
2.2. Միջանձնային հաղորդակցման մեթոդաբանական հիմքերն ու զարգացումը մանկավարժական մտքի պատմության ընթացքում	77
2.3. Միջանձնային հաղորդակցման արդի մոդելի ձևավորումն ու գործառնությունը ՀՀ կրթության համակարգում	91

Գլուխ 3. Միջանձնային հաղորդակցման իրականացման պայմանները անձի զարգացման գործընթացում

3.1. Միջանձնային հաղորդակցման հիմնախնդիրն անձի ձևավորման ու զարգացման գործընթացում	100
3.2. Անձի հաղորդակցական ակտիվության խթանման հնարավորությունները	111
3.3. Հաղորդակցական ինքնության զարգացման ընթացաշրջանները	119

Գլուխ 4. Միջանձնային հաղորդակցման իրականացման ուղիներն ու դրանց ձևավորման առանձնահատկությունները կրթական գործընթացում

4.1. Միջանձնային հաղորդակցման ուղիների կառուցվածքաբանական վերլուծությունը	127
4.2. Հաղորդակցման ոչ խոսքային ներգործությունները կրթական գործընթացում	132
4.3. Հաղորդակցման խոսքային ներգործությունները կրթական գործընթացում	143

4.4. Ներգործություններին համապատասխան հաղորդակցական ակտիվության դրսևորումները (հետազոտության արդյունքներ)	145
---	-----

Գլուխ 5. Միջանձնային հաղորդակցման իրականացման նոր տեխնոլոգիաների հնարավորություններն արդյունավետ կրթական գործընթացում (գիտափորձի արդյունքների վերլուծություն)

5.1. Միջանձնային հաղորդակցման արդյունավետությունը պայմանավորող գործոնները ժամանակակից կրթական գործընթացում .	149
5.2. Միջանձնային հաղորդակցման նոր տեխնոլոգիաների դերն արդյունավետ կրթական գործընթացում	164
5.3. Դաստիարակչական խորհրդատվությունը կրթական հաղորդակցման համակարգում.....	168
5.4. Միջանձնային հաղորդակցման նոր տեխնոլոգիաների կիրառման առանձնահատկությունները. գիտափորձի արդյունքների ամփոփում.....	184
Վերջաբան.....	204
Գրականության ցանկ.....	206
Չավելվածներ.....	219

ԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՓՈԽԱՐԵՆ

Ժամանակակից տեղեկատվական հասարակությունը զարգանում է աննախադեպ արագությամբ: Անհամեմատ արագ են զարգանում գիտելիքները և կիրառություն գտնում կյանքում: Նման արագ զարգացող հասարակության խնդիրն է համապատասխանեցնել կրթական համակարգը նոր պահանջներին, դրա շնորհիվ ձևավորել անձ, որն ի վիճակի կլինի ակտիվորեն մասնակցել հասարակության զարգացման գործընթացին, կլինի ոչ թե հասարակական երևույթների պասիվ կրող, այլ ակտիվ գործող:

21-րդ դարասկզբի հրատապ խնդիրներից է ակտիվ անձի ձևավորումը, քանզի ժամանակակից հասարակությանն անհրաժեշտ է բոլոր հարաբերություններում ակտիվ, ստեղծագործաբար մտածող, փոփոխվող պայմաններում արագ կողմնորոշվող, նախաձեռնող, ինքնաճանաչման ու ինքնակատարելագործման ձգտող, ինքնիրացվող, իր և միաժամանակ ուրիշների իրավունքները հարգող, քաղաքակիրթ և բոլոր հարաբերություններում զարգացած անձ, ով կարողանում է կառավարել ինչպես սեփական ներուժը, այնպես էլ արտաքին ազդեցությունները և դնել սեփական ինքնազարգացման խնդիր:

Ակտիվ անձի ձևավորումը պայմանավորված է անձի հաղորդակցական ակտիվությամբ, և սույն աշխատանքում ոչ միայն ցույց է տրվել այդ պայմանավորվածությունը, այլև փորձարարական հետազոտությունների արդյունքում դուրս են բերվել հաղորդակցական ակտիվության առանձնահատկությունները: Հաղորդակցական ակտիվության ձևավորման ու զարգացման կարևորությունն ընդգծելու համար հետազոտության արդյունքում ցույց է տրվել դասավանդողի կոնկրետ ներգործություններին համապատասխան սովորողների հաղորդակցական ակտիվության դրսևորումների յուրահատկությունները:

Ավելին՝ դուրս են բերվել հաղորդակցական ինքնության զարգացման մակարդակներն ու դրանց բնորոշումները, մի մակարդակի պայմանավորվածությունը մյուսով:

Իհարկե, հաղորդակցական ինքնության, ինչպես նաև հաղորդակցական ակտիվության ձևավորման հիմքում ընկած են մի շարք նախադրյալներ, որոնք քննարկվել ու վեր են հանվել աշխատանքում: Առավել կենտրոնական է այս տեսանկյունից հաղորդակցման բոլոր չորս կարողությունների արդյունավետ ձևավորման հիմնախնդիրը: Առանձնահատուկ կարևորություն ունեն կրթական գործընթացում այդ կարողությունների կառավարումը և համապատասխանեցումը ժամանակակից պահանջներին:

Հաղորդակցման կառավարումը միանշանակորեն պետք է իրակա-
նացվի՝ հիմք ընդունելով արդեն իսկ գոյություն ունեցող հաղորդակցման
մոդելները և համապատասխանեցնելով ժամանակակից պահանջնե-
րին, ինչպես նաև ի նկատի ունենալով, որ հաղորդակցումը կարող է ու-
նենալ կառուցողական և ապակառուցողական ընթացք:

Հասկանալու համար, թե ինչ զարգացումներ կարող են ունենալ հա-
ղորդակցման տարբեր դրսևորումները, կարևոր են հաղորդակցման մա-
կարդակների վերհանումը, ուսումնասիրությունը և նշանակությունների
բացահայտումը: Ընդ որում՝ անհրաժեշտ է այդ ուսումնասիրությունները
սկսել հաղորդակցման տարրական միավորից, որը սույն աշխատան-
քում իր յուրահատուկ անվանումն է ստացել, և տարանջատվել է հա-
ղորդակցման ինքնակա միավորը, որը գոյություն ունի հաղորդակցումից
անկախ, և այն միավորը, որն արդեն իսկ ընկալվել ու հասկացվել է:

Սկսած հաղորդակցման միավորի ուսումնասիրությունից մինչև դրա
ամենաբարդ դրսևորումները՝ բացահայտված են հաղորդակցման տար-
բեր կողմերը կրթական գործընթացում ընդհուպ դաստիարակության
վիզուալիզացիա և դաստիարակչական խորհրդատվություն:

Իհարկե, աշխատանքի առանցքում միջանձնային հաղորդակցումն
է, բացահայտված են միջանձնային հաղորդակցման պատմական
զարգացման մոդելները կրթական գործընթացում, ցույց են տրված այդ
մոդելներով պայմանավորված անձի զարգացման հնարավորություննե-
րը, որից անցում է կատարված միջանձնային հաղորդակցման ուղիների
ու տեխնոլոգիաների դերի բացահայտմանը ժամանակակից պահանջ-
ներին համապատասխան անձի զարգացման գործընթացում:

Այս բոլոր հետազոտությունները նպաստում են հաղորդակցաբա-
նության և հատկապես կրթական հաղորդակցաբանության զարգացմա-
նը:

Ռուանդ Ռայխենբախ